

KNUTNA NÄVAR

GÖTEBORGS UNIVERSITET
JMG, Institutionen för journalistik, medier och kommunikation
Mathias Engwall, Henrik Knobe och John Robertsson
Examensarbete i journalistik 22,5 hp, vårterminen 2011
Handledare: Åsa Nicander och Anna Jaktén

Innehåll

Hemsidetext	1
Inledning	2
<i>Varför är detta intressant?</i>	2
<i>Vad är syftet?</i>	2
<i>Undersökningens upplägg</i>	2
<i>Frågeställningar</i>	3
<i>Förkortningar</i>	3
<i>Persongalleri</i>	3
Bakgrund	5
<i>Samhället generellt</i>	5
<i>Vänstervågen</i>	5
<i>Vänstermusiken</i>	6
<i>Journalistiskt material</i>	6
Metod och material-användning	7
<i>Grundfrågor</i>	7
<i>Är detta rätt metod ? Är det en kreativ metod?</i>	8
<i>Så gick vi till väga</i>	8
<i>Källskydd</i>	9
<i>Etiska överväganden</i>	9
<i>Form</i>	9
<i>Dokumentärens disposition</i>	10
<i>Arbetets gång</i>	11
<i>Förkovringen</i>	11
<i>Kontakta intervjupersonerna</i>	12
<i>Intervjuerna</i>	13
<i>Transkriberingar</i>	13
<i>Tekniken</i>	13
<i>Utgörningsfasen</i>	14
<i>Funderingar kring alternativa arbetssätt</i>	14
<i>Målgrupp</i>	15
Källförteckning	16
<i>Skriftliga källor</i>	16
<i>Muntliga källor</i>	17
<i>Mailkällor</i>	17
<i>Webbkällor</i>	17
<i>Rättigheter</i>	17
Arbetsfördelning	18
<i>Intervjukontakter</i>	18
<i>Intervjuer</i>	18
<i>Transkriberingar</i>	18
<i>Utgörningsfasen</i>	18
Reflektion	19

DENNA TEXT ÄR TÄNKT ATT LIGGA PÅ JMGs HEMSIDA FÖR ATT INFORMERA OM OCH VÄCKA INTRESSE KRING DOKUMENTÄREN OM KNUTNA NÄVAR.

Hemsidetext

“Vi sjunger en sång som sprids över världen, till fri republik och förtryckarens stat. Den ropar ett namn som håller oss samman, den sjunger om Stalin, vår vän o Kamrat!”

Så börjar Sången om Stalin, en av bandet Knutna Nävars största hits. De splittrades för över 30 år sedan men deras musik lever kvar och har fått närmast kultstatus. På internet diskuteras det: Vilka var de? Vad gör de idag? Och kanske framför allt: hur tänkte de?

Knutna Nävar bildades i början av 70-talet. Bandet var knutet till det kommunistiska förbundet KFML(r) och deras låtar bestod framför allt av kommunistiska hyllnings- och kampsånger som förespråkade en väpnad revolution.

Musiken kan idag kännas väldigt otidsenlig. För en del provocerande och för andra näst intill skrattretande. På Youtube finns många av gruppens alster och kommentatorsfälten är fulla av allt från rena hyllningar till hatiska kommentarer som skanderar död åt alla kommunister. En sak är tydlig – trots att musiken har nästan 40 år på nacken så berör den fortfarande.

Dokumentären svarar på alla frågor som finns kring Knutna Nävar. Vilka de var, hur de bildades och vad de gör idag. I intervjuerna berättar bandmedlemmarna själva sin syn på de åsikter de hade på den tiden och det budskap deras musik förmedlade. Och de får svara på hur de egentligen tänkte. Till exempel när de skrev en hyllningslåt till Stalin.

HÄR FÖRKLARAS VAD DOKUMENTÄREN HANDLAR OM OCH VARFÖR DET ÄR INTRESSANT. DET FINNS ÄVEN ETT PERSONGALLERI OCH EN FÖRKLARING PÅ FÖRKORTNINGAR.

Inledning

I början på 70-talet bildades bandet Knutna Nävar. De brukar ofta ses som ett proggband men deras texter var betydligt mer extrema än till exempel Blå Tåget och Nationalteatern. I Knutna Nävars låtar uppmanades bland annat arbetarna att ta till vapen, skjuta på borgarna och kämpa för en kommunistisk revolution. Deras mest kontroversiella låt heter Sången om Stalin och hyllar den sovjetiska ledaren som "Den stålharde kämpan, vår vän o kamrat".

Idag skulle det vara i stort sett otänkbart att göra den musik som Knutna Nävar gjorde då. Genom att berätta historien om bandet berättar vi också ett stycke nutidshistoria om en tidsperiod som idag känns väldigt främmande men som bara ligger 40 år bakåt i tiden.

Varför är detta intressant?

Även om bandet var verksamt på 70-talet så har inte deras musik glömts bort. En ny generation har börjat lyssna på låtarna när de lagts ut på olika fildelningsnätverk och på Youtube. Vi kom själva i kontakt med deras musik för lite mer än tio år sedan när de började dyka på internet. Redan då började vi undra hur den här musiken egentligen kommit till.

Väldigt lite litteratur berättar om bandet. I *99 progglattor* av Bengt Eriksson, Mia Gerdin och Stefan Wermelin finns visserligen ett uppslag dedikerat till deras skiva *De svarta listornas folk* men informationen är knapphändig och på ett ställe felaktig. Letar man på internet så finns det ytterst lite info om bandet och dömer man efter antalet inlägg på diverse internetforum så verkar finns ett stort intresse av att veta mer.

En sak som skapar ett mystiskt skimmer kring bandet är att de aldrig skrev ut sina namn på skivomslagen. Detta gör att många foruminlägg helt enkelt handlar om vilka de egentligen var och vad de gör idag.

Vad är syftet?

Syftet med exjobbet är att försöka förklara hur musiken kunde komma till. Vad kunde få dessa unga människor att vända demokratin ryggen och så benhårt propagera för den kommunistiska ideologin? Vi vill berätta historien om medlemmarna i Knutna Nävar samtidigt som vi skildrar samhällsklimatet och de tankar och rörelser som fanns på 70-talet.

Undersökningens upplägg

Vi valde att göra vår undersökning i minnena och tankarna hos de som verkligen var med, bandmedlemmarna. Att välja denna metod var så gott som självklart men svårigheten låg i att hitta deras namn, hitta dem och verifiera att de var med samt övertala dem att ställa upp på långa intervjuer. Utan deras deltagande hade undersökningen aldrig kunnat genomföras.

Frågeställningar

Vi ville att medlemmarna själva skulle svara på alla de frågor som väckts hos oss när vi lyssnat på deras musik: Hur såg samhället egentligen ut då? Varför gjorde de den musiken? Hur ser de på sin egen inblandning? Vilka val har de gjort och vad baserade de dem på? Vad tänker de om perioden i dag?

Förkortningar

Följande förkortningar kan vara bra att känna till om man ska kunna orientera sig i vänster-rörelsen på 70-talet. För en översikt av ett utval av vänstergrupperna, se Bilaga 1.

DFFG

Förkortning för *De förenade FNL-grupperna*. Stödgrupper mot USAs krig i Vietnam. DFFG brukar ofta kallas FNL-rörelsen.

FNL-rörelsen

FNL står för *Front national de libération du Viêt-nam du Sud* och namnet kommer från den Syd-vietnamesiska gerillagrupp som stred mot amerikanerna i Vietnam i hopp om att ena Nord- och Sydvietnam under ett kommunistiskt styre. FNL-rörelsen var en bred rörelse där alla oavsett partitillhörighet skulle kunna vara med bara de ställde sig bakom parollerna: *USA ut ur Vietnam* och *ge stöd till Vietnams folk på dess egna villkor*.

KFML

Står för *Kommunistiska Förbundet Marxist-leninisterna*. Var en utbrytargrupp från det parti som idag heter *Vänsterpartiet*. KFML hade stort inflytande i FNL-rörelsen och detta gjorde att många som var engagerade där kom i kontakt med den kommunistiska läran. Förbundet bytte senare namn till SKP som stod för *Sveriges Kommunistiska Parti*.

KFML(r)

Står för *Kommunistiska Förbundet Marxist-Leninisterna (revolutionärerna)*. Förbundet bildades 1970 när framför allt KFMLs Göteborgsavdelning bröt sig ut KFML. Knutna Nävar var KFML(r)s officiella band. KFML(r) finns kvar idag och heter nu *Kommunistiska Partiet*.

Persongalleri

Knutna Nävar hade som mest åtta medlemmar. Vi har pratat med sju och fem av dem medverkar i dokumentären. Här kommer en kort presentation av bandmedlemmarna samt de andra personer vi intervjuat under arbetets gång.

MARIA AHLSTRÖM (intervjuad och medverkar i dokumentären)

Var en av tre sångerskor i bandet. Maria Ahlström sjöng framför allt andrastämman i de låtar hon medverkade i. Hon fortsatte i bandet den tid det bestod efter splittringen 1974.

Är utbildad språklärare och undervisar på ett gymnasium i Lysekil. Maria Ahlström är fortfarande aktiv i Kommunistiska Partiet. Hon har suttit i kommunfällmäktige i Lysekil och är numera ersättare i Vård- och omsorgsnämnden (uppgifter från 2011).

THOMAS ELLERÅS

Var basist och sångare i Knutna Nävar. Slutade när bandet splittrades 1974. Utbildade sig sedan till operasångare och arbetade bland annat på Göteborgsoperan. Han turnerade runt i världen som operasångare och spelade även in skivor med visor. Thomas Ellerås gick bort 2010.

BENGT FRANZÉN (intervjuad och medverkar i dokumentären)

Spelade dragspel och fagott men framför allt flöjt i Knutna Nävar. Han sjöng även i en del låtar. Bengt Franzén hoppade av bandet vid splittringen 1974 och utbildade sig till musiklärare. Han arbetade många år i Hammarkullen och är nu pensionär men jobbar deltid på högskolan för scen och musik vid Göteborgs universitet. Bengt Franzén är inte medlem i partiet och inte politiskt engagerad.

LARS GERDIN (intervjuad och medverkar i dokumentären)

Var gitarrist i Knutna Nävar. Han fortsatte i bandet efter det splittrats 1974. Lars Gerdin började arbeta på Volvo under 70-talet och fortsatte där tills han fick sluta under finanskrisen 2008. Han är fortfarande aktiv i Kommunistiska Partiet.

MATS LUNDÄLV (intervjuad och medverkar i dokumentären)

Hade uppträtt professionellt med musik innan han gick med i Knutna Nävar. Var gitarrist men även sångare på vissa låtar. Hoppade av bandet tillsammans med Thomas Ellerås och Bengt Franzén 1974. Mats Lundälv arbetade många år som musiklärare på skolan Bräcke Östergård. Han arbetar numera med kommunikationshjälpmedel till personer med funktionsnedsättning. Mats Lundälv är inte längre aktiv i partiet.

FRED NILSSON (intervjuad men medverkar inte i dokumentären)

Var även han gitarrist i Knutna Nävar. Sjunger även basstämmor i vissa av låtarna. Han valde att stanna i bandet när det splittrades 1974. Fred Nilsson utbildade sig till språklärare men är numera pensionär. Han är inte längre aktiv i partiet.

BODIL NYSTRÖM (intervjuad men medverkar inte i dokumentären)

Var sångerska i bandet men medverkade bara på första skrivan eftersom hon slutade i bandet redan 1971. Hon arbetar idag som kemilärare och är inte längre aktiv i partiet.

DEN ANONYMA SÅNGERSKAN (intervjuad och medverkar i dokumentären)

Sjöng första stämman och solosången i låtarna. Är inte längre politiskt aktiv. Har av privata skäl velat vara anonym i dokumentären.

ANDERS LÖNNBRO (intervjuad och medverkar i dokumentären)

Var aldrig medlem i bandet men skrev texten till och sjöng låten *Lär av Historien* som är en av Knutna Nävars mest kända låtar. Anders Lönnbro har medverkat i otaliga revyer och teaterpjäser och var med i kulturkollektivet Kennet Ahl. Han vann en guldbagge för sin roll i kollektivets film *Lyftet* (1978). Efter det har han bland annat synts i tv-serier som *Hammarkullen* (1997), *Sally* (1999) och *Saltön* (2005-2010) samt i filmen *Patrik 1,5* (2008). Anders Lönnbro arbetar även som dramalärare i Kungälv. Han är inte längre medlem i partiet.

MIA GERDIN (intervjuad men medverkar inte i dokumentären)

Var medlem i FNL-gruppernas sånggrupp Freedom Singers där många av Knutna Nävars medlemmar var med. Hon är även syster till Lars Gerdin. Hon såg bandet uppträda och rörde sig i samma kretsar som medlemmarna i Knutna Nävar. Mia Gerdin är musikjournalist och arbetar på Sveriges Radio. Hon var aldrig med i partiet.

HÄR GES EN ÖVERSIKT OM VAD SOM SKRIVITS OM VÄNSTERVÅGEN OCH KNUTNA NÄVAR TIDIGARE.

Bakgrund

Det som är spännande med Knutna Nävar är att så lite är känt. För att bygga sig en bild av vilka de var och vilket samhälle de verkade i så får man pussla ihop information från många olika källor. Den information vi har eftersökt kan in i följande kategorier.

Samhället generellt

Det samhällsklimat de verkade i finns det en del skrivit om. Då rör det som om böcker som *Ung på 60-talet* och *Ung på 70-talet* av Tomas Ekman. Dessa böcker är inga tunga faktaböcker utan mer översiktliga nostalgiböcker som fungerar bra för att ge snabb bild av ungdomskulturen under dessa två decennier.

Vänstervågen

För att få en mer ingående bild av det svenska samhället på 60-talet och början av 70-talet så finns boken *1968 när allting var i rörelse* av Kjell Östberg. Boken ger ett internationellt perspektiv och berättar om mycket som hände på 60-talet såsom gerillakrig i Latinamerika, studentrevolten och strejkvågor i Frankrike samt Black power i USA för att nämna några. Den berättar också om de rörelser som uppkom som t.ex. FNL-rörelsen. Här kan man också läsa om begreppet "bokstavsvänster" som är samlingsnamnet för alla de vänstergrupper som fanns och som kallades sig olika förkortningar. Se Bilaga 1 för exempel på dessa.

Just de olika vänstergrupperna är intressanta för oss eftersom Knutna Nävar var det kommunistiska förbundet KFML(r)s officiella band. KFML(r) stod som vi tidigare berättat, för Kommunistförbundet Marxist-leninisterna revolutionärerna. En bra bok för att lära sig mer om dem och många andra är Magnus Hjorts *Hotet från vänster - säkerhetstjänsternas övervakning av kommunister, anarkister m.m 1965-2002*. Boken är en statlig forskningsrapport till Säkerhetskommissionen där Magnus Hjort har granskat Säpos arkiv om deras övervakning av olika vänsterrörelser. Säpo hade god insyn i KFML(r) och deras rapporter kan bland annat ge trovärdig fakta om vad som sagts och gjorts på diverse möten.

KFML(r) är som sagt en utbrytargrupp från en snarlik vänsterrörelse vid namn KFML. Lars Åke Augustsson och Stig Hansén var både medlemmar i detta förbund och deras bok *De svenska maoisterna* ger en mer resonerande och insiktsfull bild av hur man tänkte kring olika kommunistiska teorier. Den behandlar också splittringen mellan KFML och KFML(r) ur KFMLs perspektiv. Något som är användbart när man ska kritiskt granska uttalanden från de som stod på KFML(r) sida.

En del av de bråk inom vänsterrörelsen som påverkade bildandet av Knutna Nävar handlade

om strejker. För att ingående kunna analysera strejkernas verkliga betydelse för vänsterrörelserna finns boken *Arbetarna lämnar fabriken – Strejkrörelser i Sverige under efterkrigstiden, deras bakgrund, förlopp och följder* av Christer Thörnqvist.

Vänstermusiken

När det gäller den musikaliska delen av vänsterrörelsen finns det några böcker om proggen såsom Håkan Lahgers bok *Proggen: musikrörelsens uppgång och fall*. I denna bok finns det dock inget om Knutna Nävar specifikt även om den innehåller lite beskrivningar om skillnaden mellan kommunisterna i Stockholm och Göteborg.

Den enda bok vi kunnat hitta där det finns något matnyttigt om musiken är *99 progglattor* av Bengt Eriksson, Mia Gerdin och Stefan Wermelin. Som tidigare nämnts finns det tyvärr felaktigheter i texten om bandet. Dock finns något annat av intresse. En bild på bandet med namn på några av medlemmarna i bildtexten.

2003 skrev Robert Sköld en kultur- och musikhistorisk D-uppsats om Knutna Nävar. Den fokuserar främst på hur musiken använts för att skapa en identitet inom KFML(r) i samband med att det bildades. Uppsatsen innehåller intressanta analyser från en utomstående av Knutna Nävars musik och även en kortare översikt över de historiska förutsättningar i vilka förbundet bildades. Dessutom har den en bra litteraturlista för den som vill läsa mer om musiken som identitetsskapare.

På internet finns det skrivit lite på Wikipedia men informationen här är bristfällig. Den internetkälla där man kan hitta mest om bandet är www.progg.se. I informationstexten om Knutna Nävar står inget om bandmedlemmar men det finns nedskrivit vilka skivor som släppts och när. I kommentatorsfälten finns diskussionerna om medlemmarna och även några namn. Källan till dessa finns i boken *99 progglattor*.

De av Knutna Nävars låtar som finns utgivna på skiva går att hitta på www.lars-daniel.se/knutna_navar/. Här finns även högupplösa bilder på skivorna och deras konvolut. Detta är användbart om man vill se hur de själva och/eller förbundet såg på Knutna Nävar eftersom skivorna är fulla av texter om bandets mål och mening.

Journalistiskt material

Journalistiskt är det främst radioprofilen Kalle Lind som gjorde ett radioprogram på P3 med titeln *Hej Progg* som var ett specialprogram under programserien *Hej Domstol*. Det sändes den 1 maj 2005. År 2007 skrev Kalle Lind också på sitt roliga men raljerande sätt om Knutna Nävar på sin blogg *Kulturarbete – En man med ett skägg*.

Även om Kalle Lind verkar intresserad av Knutna Nävar, om än ur den komiska synvinkeln, så innehåller blogginlägget inte mer än lite basfakta. Han nämner inga medlemmar men han har pratat med Anders Lönnbro som visserligen tekniskt sätt aldrig var medlem i bandet, men skrev texten till och sjöng låten *Lär av historien*. Kalle Lind använder det absurda som uppstår när man sätter in Knutna Nävars musik i en nutida kontext och plockar där många komiska poänger.

Den bakgrund man kan hitta om Knutna Nävar i diverse källor kan ge en trovärdig bild av vänsterrörelsen och om vilka låtar Knutna Nävar gjort. Efter lite sökande kan man hitta namn på medlemmarna från andrahandskällor. Den information som framför allt saknas är medlemmarnas egna berättelser. Eller som signaturen "densistasovjet" väldigt poetiskt skrev på internetforumet Flashback i januari 2007: "[Kan ingen] djupintervjua dom för att förstå psykologin bakom att en liten grupp vandrar ut på extremismens istäcke?"

HÄR REDOGÖR VI FÖR VILKA METODER VI ANVÄNT FÖR ATT TA FRAM INNEHÅLLET I DOKUMENTÄREN, DEN JOURNALISTISKA FORM VI VALT OCH DOKUMENTÄRENS DISPOSITION. VI RESONERAR OCKSÅ KRING ETISKA ÖVERVÄGANDEN, KÄLLSKYDD OCH MÅLGRUPP.

Metod och materialanvändning

Den metod vi valde var det som man brukar kalla djupintervju. Helt enkelt en lång intervju med alla de medlemmar vi hade möjlighet att få tag på. Skälet till att vi valde denna metod är enkelt. Vårt material har inte legat inhyst i något offentligt arkiv. Det har inte funnits undan gömt i en dammig gammal bok som sedan länge har plockats bort från bibliotekshyllan. Vårt material, vår historia, vår granskning har funnits hos åtta personer i deras egna och gemensamma minnesbank. Eftersom så litet fanns skrivet om Knutna Nävar och vad de tyckte och tänkte, så var vi tvungna att prata med dem. Det var det enda sättet att få deras historia.

För att kunna förstå en del av de svar vi skulle få i intervjuerna var vi också tvungna att läsa relevant litteratur som nämnt ovan. Vi ville också kunna verifiera att vissa fakta de kunde säga, såsom årtal, stämde.

För att systematisera intervjuerna har vi satt upp ett antal grundfrågor som alla skulle svara på. Detta för vi skulle kunna få svar på allt det som vi ville berätta om men också för att kunna jämföra svar med varandra. Det är trots allt ungefär 40 år sedan dessa händelser utspelade sig och därför finns en betydande risk att minnet sviker.

Grundfrågor

BAKGRUND

Uppväxt, barndom?
Hur uppkom det politiska intresset?
Hur uppkom musikintresset?
Hur kom du i kontakt med vänsterideologin?
Var du medlem i r:arna? I så fall, varför gick du med?

BANDET

Hur kom du in i bandet?
Varför ville du gå med?
Hur upplevde du gruppen? (Familjär, mysig, hård etc)

Vad gjorde du i bandet? Vilka inspelningar är du med på?
Hur var det när ni spelade live?
Ansåg du att bandet hade en uppgift? I så fall, vad var själva syftet med bandet?
Hur såg ni på resten av musikvärlden?
Under tiden som bandet var aktivt, vad var din huvudsakliga sysselsättning?

IDEOLOGIN

Har ditt medlemskap i bandet medfört några svårigheter i livet efter?
Hur ser du på dina åsikter under sjuttio-talet idag?
Hur ser du på musiken/texterna idag? Sången om Stalin? Vietnamlåtarna?
Hur ser du på radikaliseringen av KFML(r) ? Var splittringen en bra sak?
Trodde du på en närstående revolution?

Är detta rätt metod ? Är det en kreativ metod?

Det är svårt att bedöma om vår metod har varit kreativ eftersom ordet har många definitioner. För oss fanns det bara ett rimligt metodval. Vi var tvungna att göra intervjuer eftersom vi ville berätta bandets och bandmedlemmarnas historia och den fanns inte berättad någonstans. När det gällde att söka upp personerna så har vi använt oss av kunskapssamtal och tittat på bilder. Om vi hittat en bild med namn i bildtexten så har vi jämfört detta med andra kort för att se om det rör sig om samma personer. Om detta är en kreativ metod lämnar vi till andra att bedöma.

När det gäller insamling av fakta har vi gjort sökningar i biblioteksdata-baser och på internet för att hitta relevant litteratur. Vi har därefter besökt biblioteket i flera omgångar för att låna böcker för att fylla kunskaps-hål som kommit upp under arbetets gång.

Så gick vi till väga

Knutna Nävar hade som mest åtta medlemmar. Vi har genomfört intervjuer med Maria Ahlström, Bengt Franzén, Lars Gerdin, Mats Lundälv, Bodil Nyström och en sångerska som valt att vara anonym. Fred Nilsson tackade nej av hälsoskäl men vi har pratat med honom och dubbelkollat lite fakta samt fått ett godkännande att hans namn kunde nämnas i dokumentären. Vi har inte heller intervjuat Thomas Ellerås eftersom han gick bort förra året. Vårt urval var helt enkelt alla som vi kunde få tag på och som ville ställa upp.

Utöver dessa har vi intervjuat med Anders Lönnbro som skrev texten till och sjöng låten *Lär av Historien* och journalisten Mia Gerdin som är Lars Gerdins syster. Hon var med och sjöng med många av medlemmarna innan de bildade bandet och hon har också sett dem live. Vi har även haft ett bandat kunskapssamtal med artisten Dan Berglund som rörde sig i samma kretsar som bandet.

Vid alla intervjuer utom en har vi varit på plats. Undantaget är samtalet med Fred Nilsson som skedde över telefon. Valet att vara på plats föll sig naturligt eftersom vi ville ha en lång intervju med närvaro. Dessutom ville vi ha så bra ljud som möjligt eftersom vi jobbar med radio.

Vid de flesta intervjutillfällena har vi varit med alla tre. Undantagen är Bengt Franzén och Mia Gerdin då vi var två samt Maria Ahlström som en utav oss träffade.

Det finns flera skäl till att vi valt att vara mer än en under intervjutillfällena. Det främsta är att vi var så nyfikna att alla ville vara med. Det fanns också en tanke att vi kunde få möjlighet att ställa följdfrågor som vi var nyfikna på. Risken fanns att vi bara kunde träffa dem en gång och då

ville vi slippa frustrationen som kan uppstå när man lyssnar på en intervju och ingen frågar om saker man är nyfiken på. Sett i efterhand har det fungerat på alla tänkbara sätt tillfredställande. Eftersom Mats Lundälv och Bengt Franzén var de som tydligast tog avstånd från det de gjorde i sin ungdom, valde vi att göra två extra intervjuer med dem. Vi kände att vi gärna ville träffa dem enskilt för att få en närmare kontakt, så vid det andra tillfället skickade vi en person.

Källskydd

Vi har som sagt gjort en intervju med en sångerska som valt att vara anonym. För att skydda henne så refererar vi alltid till henne som Sångerskan i alla texter och även när vi talar med varandra. Vi har även gjort detta när det bara varit vi för att minimera risken att glömma bort oss och råka nämna hennes namn på en plats där någon kan råka höra oss.

Sångerskans önskan om att vara anonym skapade också problem i den färdiga produkten eftersom berättelsen blev påverkad av att vi inte kunde berätta vissa saker som kunde avslöja hennes identitet. Vi har också undvikit säg där intervjupersonerna nämner hennes namn. Om det hade funnit ett sådant säg som var oumbärligt för dokumentären hade vi lagt på ett pip ljud för att dölja hennes namn. Detta blev dock inte nödvändigt.

Etiska överväganden

Arbetets etiska överväganden har i mångt och mycket handlat om vad som kan hända när personernas identiteter blir kända. Även om namnen på medlemmarna har kunnat letas fram tidigare så blir de betydligt mer offentliga nu. För det första kan det finnas en problematik när det gäller de personer i bandmedlemmarnas närhet, t.ex. arbetskamrater som inte känner till deras medverkan i bandet. För Lars Gerdin och Maria Ahlström har inte detta varit ett problem eftersom de är aktiva i partiet fortfarande. För de andra så har inte detta hindrat dem från att medverka och de har haft inställningen att deras medverkan i bandet inte är någon hemlighet.

Det betydligt mer obehagliga etiska problemet handlar de högerextrema grupper som finns i samhället. I deras ögon är kommunister inte mycket värda. För Lars Gerdin och Maria Ahlström är deras politiska övertygelse som sagt redan känd och de har aldrig hållit dem hemlig. De övriga är idag inte politiskt aktiva och diskuterar och problematiserar vad de gjort i dokumentären. På grund av detta och eftersom de valt att ställa upp med namn så har vi gjort bedömningen att historien måste berättas på ett tydligt sätt och en anonymisering av alla medlemmarna inte hade gagnat någon.

Form

Vi valde radio som journalistisk form. Detta val föll sig naturligt. Exjobbet handlar trots allt om en musikgrupp och då kändes rätt elementärt att kunna spela upp deras musik. I radiomediet har vi också möjlighet låta deras röster komma fram. Bandmedlemmarna har varit anonyma i alla dessa år och det blir mer levande att höra deras röster när de berättar varför de spelade in den musik som de gjorde. Syftet är att komma närmare dem när vi hör deras röster, deras skratt och övertygelse, deras oro och ånger.

Det hade naturligtvis gått bra att använda ett annat etermedium, alltså teve, för att levandegöra bandmedlemmarna och ge möjlighet för lyssnarna att höra deras låtar. Vi diskuterade i början om vi skulle göra teve men valde bort detta. Detta hade flera orsaker. En anledning var att alla i gruppen inte var helt bekväma med tekniken men främst var det att vi insåg att det är en

betydligt mer skrämmande apparat att komma med kameror. Vi visste att dokumentären var beroende av att så många som möjligt ställde upp och att vi kanske bara hade en chans att träffa bandmedlemmarna. Risken fanns att vi skrämde bort dem med prat om tevekameror men också att de vid intervjutillfället skulle känna sig obekväma av kameran och inte skulle kunna prata fritt. Det var en tillräcklig svårt utmaning när de var tvungna att ha en radiobandare 20 centimeter från nästippen i en och halv timme.

Dokumentärens disposition

Upplägget på dokumentären blir kronologiskt. Vi kände att detta var det enklaste sättet att berätta historien. Det var svårt nog att försöka klämma in åtta personer och tio års händelser utan att krångla till det. Vi ville inte att en snitsig form skulle komma i vägen för en bra historia. Vi valde att börja med lite lockande citat så som närmast är kutym i radiodokumentärer. Efter detta förklarar vi vad det ska handla om. Varför det är intressant att berätta historien om Knutna Nävar.

Vi går sedan tillbaka till 60-talet när bandmedlemmarnas politiska övertygelse växte fram. De upplever en frihetskänsla och sedan kommer Vietnamkriget. De blir alla upprörda och går med i proteströrelsen, FNL-grupperna. Där möter de kommunister från KFML som i studiecirklar övertygande förklarar att demokratin spelar ett dubbelspel. De demokratiska länderna talar om frihet men de gör något annat när de invaderar andra länder för att tvångsdemokratisera. Kommunister från KFML kallar detta den "nykoloniala imperialismen". För bandmedlemmarna låter det vettigt och de blir mer och mer politiskt medvetna och gör tillslut ett ställningstagande. Det är just här man finner nyckeln till att bandets medlemmar vänder demokratin ryggen, något som är ytterst viktigt för att förstå bandets texter och medlemmarnas politiska ställningstaganden.

I FNL-rörelsen bildas en sånggrupp som heter Freedom Singers och där sjunger och spelar så gott som alla de som senare ska bilda Knutna Nävar. 1970 uppstår ett bråk inom KFML och deras Göteborgsavdelning bryter sig ur och bildar KFML(r), eller R:arna som de kom att kallas. Hälften av Freedom Singers blir R:arnas sånggrupp med namnet Knutna Nävar.

Mellan 1971 och 1973 släpper bandet fyra skivor. 1973 ställer R:arna upp i riksdagsvalet och det går inte riktigt som man tänkt sig. De får 0,2 procent av rösterna och intern kritik växer inom förbundet. Är man för snäva politiskt och stänger ute folk? Meningsskiljaktigheterna finns också i Knutna Nävar eftersom några håller med om kritiken.

1974 kan man inte längre hålla ihop bandet. Mats Lundälv, Thomas Ellerås och Bengt Franzén lämnar Knutna Nävar. Det blir en tvist om de ska dela på instrumenten. Det går till rättegång men tillslut får de som stannar kvar i bandet behålla allt. Än idag är det vissa av medlemmarna som inte träffats sedan dess.

Avslutningsvis berättar vi vad som hände alla medlemmarna sedan. De får också tänka tillbaka och reflektera över sina livsval. Eftersom vi tycker att bandmedlemmarnas resa följde den kommunistiska rörelsens resa i Göteborg så berättas historien med den som fond. Knutna Nävars historia blir kommunismen i Göteborgs historia.

Arbetets gång

Henrik och Mathias velade. De hade flera idéer men ingen som kändes riktigt super. En tung granskning skulle det bli med det fanns inget riktigt tungt att granska. Under tiden jobbade John med annan grupp som satt på ett riktigt scoop.

Henrik och Mathias börjar allt mer fastna vid idén om Knutna Nävar? Vilka var de egentligen? Och var det egentligen en granskning att ta reda på det? Men de fick klartecken. Nu skulle det djupdykas i 70-talets kommunistiska propaganda.

Samtidigt började Johns grupp vackla. Det var kanske inte riktigt århundradets scoop som de hade hittat. Snart skulle han stå ensam.

Mathias och Henrik började ta reda på vilka medlemmarna i Knutna Nävar var. De trodde att de hade ett enormt detektivarbete framför sig. Medlemmarna hade, enligt ihärdiga rykten, dolt sina namn från Säpo när det väl begav sig. Detta tände nyfikenhetsglöden inom Mathias och Henrik. Men var skulle de börja? De sökte efter medlemmarna på nätet med hittade inte mycket. De besökte alla de stora forumen på nätet utan resultat. Allt mer stärktes övertygelsen att Knutna Nävar var hemlighetsfulla för att de verkligen ville hålla sig undan offentligheten.

De sökte efter Knutna Nävar på Wikipedia. Där fanns två namn: Anders Lönnbro och Maria Ahlström. Den förste: en skådespelare med sin största kulturgärning i Vänsterkollektivet Kennet Ahl på 70 och 80-talet men även känd från teve i modern tid. Den senare: en aktiv kommunist i Lysekil.

Maria Ahlström visade sig vara svår att få tag på. Till henne fanns bara ett hemnummer som ingen svarade på. Anders Lönnbro bodde i kvarteret precis jämte skolan. Över telefon berättade han att han bara sjungit på en låt med Knutna Nävar. De bokade en intervju ändå.

Förkovringen

Henrik och Mathias började låna böcker om sextioalet, om sjuttioalet, om vänstervågen, om kommunismen, om proggen. De åkte till Centralbiblioteket i Göteborg och läste Proletären från 1970 till 1976. De impregnerade sig i vänster och sjuttioal. Men närmare namnen på medlemmarna i bandet kom de inte. De hittade lite bilder och artiklar om bandet i Proletären, men där stod inga namn.

En f.d klasskamrat tipsade dem om vissångaren Dan Berglund. De kollade upp honom. Han fanns med på en skiva som hette "Stöd de strejkande hamnarbetarna", på samma skiva uppträdde Knutna Nävar med låten "Balladen om Olsson". De hittade en mejladress som gick till ett skivbolag som agerade kontaktperson för Dan Berglund. De mejlade honom på, skulle det senare visa sig, hans födelsedag. Han var bortrest, men lovade att höra av sig när han kom hem.

Då hände det sig vid den tiden att Johns grupp splittrades. Scoopet var inget scoop. Desperat letade han efter en grupp. En gemenskap. Han fann den hos Mathias och Henrik.

I skolans bibliotek damp Magnus Hjorts bok Hotet från Vänstern ner. I ett kapitel berättades det hur splittringen i förbundet KFML gått till, ur det förbundet kom KFML (r) som Knutna Nävar representerade i egenskap av sånggrupp. Säkerhetspolisen hade kontinuerligt en övervakning av KFML och KFML(r) och dess medlemmar. Med Proletären i färskt minne, det fanns väldigt många artiklar i tidningen om Säpos övervakning av medlemmar, tänkte vi att bandmedlemmarnas namn borde finnas i deras arkiv. Vi ringde, fick en mejladress. Ett mail skickades men inget svar kom, trots påminnelser från vår sida. Än idag gapar inkorgen tom.

Under ett handledningstillfälle med Åsa Nicander kom Torsten Malmström in i rummet och gav oss en namnen på en del personer som vi borde prata med. Han gav oss också information om vilka bandmedlemmarna kunde vara, uppgifter som senare visade sig vara oriktiga. Samma felaktiga information hittade vi senare på en blogg. Åsa Nicander gav oss idén att jämföra de fotografier vi hade på bandet med bilder från samma period. På så vis kunde vi kanske få några namn. Vi gick och skrev ut bilder på bandet direkt.

Vi kontaktade olika kända personer från kommuniströrelsen för kunskapssamtal. Sven Wolter var efter några samtal villig att ställa upp på en intervju. Men i slutändan så var han inte relevant för projektet så vi valde bort honom. Vi skulle snart närma oss namnen bakom Knutna Nävar.

Dan Berglund tackade ja till en intervju så den 23 mars besökte Mathias och Henrik honom i hans hem i Haga. Intervjun bandades som referens. De satt i hans kök och pratade om musiklivet på sjuttioalet, vänsterrörelsen och hans historia i den. Efter ett tag fick de, genom irrvägar, in honom på Knutna Nävar. Han gav dem då två namn: Mats Lundälv och den anonyma sångerskas namn som de nu stöter på för första gången. De tackade för sig och kände att nu var de på god väg.

Väl tillbaka på skolan sökte vi på Mats+Lundälv+Knutna+Nävar och fick plötsligt upp de flesta namnen på första träffen. Genom en ålderstigen hemsida hittade vi något som kunde liknas vid en banduppställning. Det var mycket tvekan i den kommentar som gav de flesta av namnen. En del av namnen skulle visa sig vara felaktiga.

Vi gick till vår handledare Åsa Nicander med namnen. Vi hade även genom upplysning.se och ratsit.se luskat och hittat vad vi trodde var ganska säkra adresser och telefonnummer till dem. Vi hade även fått reda att en av medlemmarna hade gått bort. Nu ville vi få råd om hur vi bäst kontaktade dem. Vi fick uppmaningen att börja ringa. Men någonstans gnagde oros känslan. Vi hade alla en bild av att vi var tvungna att få med alla. Ingen fick tacka nej. Ingen.

Anders Lönnbro var en annan femma. Han hade redan sagt ja till en intervju. Med känslan av vinst i bakfickan bjöd vi honom till skolan. Även om han aldrig var med i bandet så har han skrivit texten till och sjunger i låten Lär av historien. Det visade sig att Anders Lönnbro inte mindes allt för mycket om själva bandet Knutna Nävar men han visste hur låten kommit till. Dessutom kunde han berätta om stämningarna på 60- och 70-talet och om hur han själv blev engagerad. Det skulle visa sig att han hade rätt liknande erfarenheter som medlemmarna i Knutna Nävar.

I detta stadium var vi alla rätt osäkra på hur allt förhåll sig och det blev en lång intervju med mycket faktafrågor. Dock fick vi i slutändan många bra sag.

Kontakta intervjupersonerna

Styrkta av att ha fått en intervju började vi träffas i skolan varje dag vid kl 10. Det enda vi hade att göra var att ringa men ändå satt vi där fram till sen eftermiddag. Sedan gick vi hem och ringde. Hela tiden var vi medvetna om att ingen fick säga nej. Detta gjorde att vi var lite tveksamma och vi ringde inte så mycket som vi borde.

Vi var även i kontakt med en kvinna som vi var säkra på vad med i bandet. Både på Kalle Linds blogg, diskussionsforum och på Facebook hävdades det att hon var med. Vi var så säkra på att hon var med så när vi kontaktade henne frågade vi aldrig om hon varit med utan bad bara om en intervju "om Knutna Nävar". Det skulle senare visa sig att hon bara rört sig i kretsarna kring bandet och aldrig varit med.

Processen med att kontakta medlemmarna drog ut på tiden. Mycket tid spenderades i skolan utan mål och mening. Vi bestämde att vi skulle transkribera alla intervjuer vi gjorde. Man skulle kunna ha sökbara pdfer som skulle vara användbara i utgörningsprocessen senare.

Tillslut började det lossna. Vi fick tag på Mats som bad oss återkomma. Efter ett par samtal fick vi en intervju. Även Sångerskan svarade tillslut. Hon var ytterst tveksam och sa att hon mindes lite. Vi pratade med henne ett par gånger och tillslut gick hon med på en intervju. Bengt Franzén var svår att få tag på. Han och Mats kände varandra och Mats hade lovat att prata med honom. Vi skickade ett mail men fick inget svar. Efter en vecka hörde han till slut av sig. Han hade varit tveksam och undvikit att svara. Tillslut hade han bestämt sig att han ville vara med och även han blev inbokad.

Vi fick även tag på Lars som direkt tackade nej. Vi pratade med honom en stund till och bad att få återkomma. Det gjorde vi senare också. Det visade sig att han byggde på ett hus utanför Kungsbacka och var upptagen. Vi erbjöd oss att komma ner till honom och det gick bra.

Fred Nilsson pratade vi också med. Tyvärr tackade han nej på grund av hälsoskäl. Men det gick bra att ringa honom för en telefonintervju om det skulle behövas.

Intervjuerna

Nu började den intensiva perioden. Vi träffade Sångerskan i skolan den 21 april. Mats Lundälv på hans arbete den 26 april och dagen efter träffade vi Bengt Franzén på Artisten i Johanneberg. Vi hade också gått och grunnat på om vi behövde någon utifrån som kunde berätta om bandet. Valet föll på journalisten Mia Gerdin. Vi fick tag på henne och gjorde en intervju den 29 april.

Den 1 maj gick vi med demonstrationstågen och tog ljud av orkestrar och talkörer. Den 3 maj åkte vi ner till Lars Gerdin och pratade med honom. Samma kväll såg vi också filmen *Lyftet* från 1978 med Anders Lönnbro i rollen som Kennet Ahl. En roll som gav honom en guldbagge en gång i tiden. Detta för att få en autentisk bild av den känsla som var på 70-talet.

Mathias träffade senare Mats Lundälv och Bengt Franzén ytterligare en gång, den 11 maj resp den 12 maj.

Transkriberingar

Under tiden hade vi börjat transkribera intervjuerna. Detta var oerhört tidskrävande. Vi räknade ut att en minut tog i genomsnitt mellan fem och tio minuter. De flesta av våra intervjuer var mellan en och två timmar långa. Vi tog ett beslut att sluta träffas i skolan där vi inte fick något gjort utan istället sitta hemma och jobba. Detta var ett bra beslut och hade vi inte tagit det hade vi aldrig haft en chans att bli klara.

Tekniken

Vi hade också beslutat att inte sitta i skolan och jobba med själva radioprojektet. Dels berodde det på en motvilja mot Digas som verktyg. Programmets stryka ligger i att det är nätverksanslutet så flera personer kan jobba i samma projekt. När det gäller själva ljudredigeringen finns det program som gör samma sak snabbare och enklare. Vi tyckte också att radiodelen av JMG var en riktigt dålig arbetsmiljö. Mycket spring och omöjligt att kunna prata ihop sig. Vi flyttade in en dator hos Henrik och byggde en provisorisk studio. I ett hörn byggde vi ett speakerbås med hjälp av madrasser och filter.

Utgörningsfasen

Transkriberingarna var nu klara och vi hade fått reda på att Bodil Nyström också varit med i bandet en kort period i början. Vi bokade en intervju med henne. Maria Ahlström hade fortfarande inte svarat men tillslut fick vi tag i även henne. Vi intervjuade Bodil Nyström den 16 maj och Maria Ahlström 18 maj.

Vi läste nu igenom alla citat i transkriberingarna och sorterade dem i pdf-filer efter ämne i kronologin. 60-talet, FNL och Freedom Singers, Splittringen och R:arna, Om bandet, Bandet splittras och Vad tycker de idag.

Sedan tog vi alla dokumenten och flyttade tillbaka citaten i rätt ordning så de stämde med varandra hjälpligt. Citaten skulle i princip kunna haka i varandra och historien kunde berätta sig själv. Vi skulle bara behöva väva ihop det med lite speakar.

Sedan kom jobbet med att lokalisera sägen i ljudfilerna. Man fick ta en rad från säget, söka på det i pdfen. Se om det fanns ungefär först, i mitten eller längst bak. Det tog fruktansvärt långt tid. Utan speakar blev den tidslinjen med alla citat vi valt ca 3 timmar.

Vi gjorde nu ett utkast att presentera för skolan. Vi tog bort mycket och speakade. Det var inga bra speakar och de var väldigt korta. Väldigt många var bara en mening som presenterade vem som skulle prata. På kvällen den 19 maj skickade in en första utkast. Programmet skulle bli 56 minuter. Vi hade gjort en halvtimme och då hade vi precis kommit till när bandet bildas. Vi insåg då att vi skulle få tänka om helt.

På helgen gjorde vi en tidslinje med tider utsatta. Vi insåg då att det vi nu lagt en halvtimme på skulle bli ca 6 minuter i det färdiga programmet. Det var "gör om – gör rätt" som gällde. Så vi gjorde om. Och gjorde så rätt vi bara kunde. Tyvärr hamnade intervjuerna med både Bodil Nyström och Mia Gerdin på klippgolvet. De fick helt enkelt inte plats.

Funderingar kring alternativa arbetssätt

I inledningsfasen satt vi alldeles för mycket i skolan. Alltför mycket tid gick åt till att diskutera och planera i stället för att göra det vi planerade, på var sitt håll. Detta gjorde att vi hade svårt att komma upp i ett effektivt arbetstempo i början av arbetsprocessen.

Vi dröjde för länge med att kontakta medlemmarna - vi var helt enkelt för rädda att de skulle tacka nej. Vi byggde upp en känsla av att vi bara skulle få en chans och sumpade vi den så skulle jobbet vara kört. Hela examensarbetets vara eller icke vara tycktes ligga i några telefonsamtal. När vi sedan kontaktade dem avdramatiserades hela situationen, hjärnspökerna vi haft försvann. Två av dem tackade faktiskt nej vid första kontakten men visade sig inte vara så svåra att övertala till sist ändå.

Vi valde att transkribera alla intervjuer ord för ord, utom den sista med Maria Ahlström. I efterhand har vi frågat oss om detta var den bästa metoden. Ett alternativ hade varit att direkt efter en intervju sätta sig och klippa ut de mest intressanta citaten och gruppera dem ämnesmässigt i ett skrivet dokument. På grund av vårt arbetssätt skulle detta dock ha blivit problematiskt. Eftersom en stor del av den historia vi ville berätta successivt tog form med varje intervju, visste vi inte förrän allt var inspelat vad vi ville ha med. Antagligen skulle vi ändå ha blivit tvungna att gå tillbaka till råmaterialet för att ta ut fler citat. Vilket som är det bästa sättet vet vi inte, kanske gör vi fler radiodokumentärer i framtiden. Då vi får reda på det.

En av de saker vi diskuterade var hur vi skulle närma oss bandet som fenomen i dokumentären. En idé vi gick med ganska länge var att använda en ung person som likt oss själva fascinerats av musiken och bandets hemlighetsfulla framtoning som ingång. Denna person hade då kunnat uttrycka sina frågor och funderingar om bandet, frågor vi sedan kunde gett svar på i dokumentären. Denna idé valde vi sedan bort. Vi såg det inte som tillräckligt motiverat att lägga viktig programtid på detta, utan litade till att den intresserade lyssnaren ändå skulle vilja lyssna vidare. Vi skulle själva, genom Henriks guidande, vara det som drog in lyssnaren i storyn.

Vi var alla mycket medvetna om vid examensarbetets början att detta skulle bli en utmaning för oss – ingen av oss hade jobbat särskilt mycket med radio innan. Att då välja detta medium för det största och viktigaste projektet under hela utbildningen kan tyckas en aning dumt, men vi kände att den här historien inte kunde berättas på något annat sätt. Det är trots allt kring bandets musik som vår hela historia rör sig. Men faktum kvarstår – vi vet helt enkelt inte hur man gör en radiodokumentär. Vi har bara gjort kort nyhetsradio tidigare och har inte riktigt de verktyg som krävdes. Till exempel hade det varit bra ha lite klaffmeningar i huvudet så man slipper säga "Lars Gerdin berättar" tio gånger på raken.

Med minnet av flera dagars konstant klippande i bakhuvudet förstår vi nu att utgörningsfasen av en heltimmes radiodokumentär tar enormt mycket tid i anspråk. Vi tog alltför lätt på de påpekanden som gjordes om detta av våra handledare och inser nu att vi borde börjat tidigare med klippningen. En tuff men mycket bra lärdom.

Till en början satt vi bara vid en dator och gjorde en grovklippning och valde ut de citat vi tyckte var intressanta och som passade vår idé om hur programmets ämnesmässiga disposition skulle se ut. Ganska snart insåg vi hur tidskrävande detta var och gjorde arbetet på två datorer samtidigt. Sedan fördes alla citat samman till vår huvuddator där hela programmet sattes ihop tillsammans med speakar, ljudillar och musik.

När vi började klippningsarbetet hade vi en alltför vag uppfattning om hur långt programmet egentligen skulle bli, och hur lång tid varje del skulle få. Vi slängde oss med "typ en timme" till "typ en och en halv timme" om vartannat. I ett första utkast spenderade vi över en halvtimme bara till att gå genom upptakten till att bandet bildades. När vi sedan fick veta att vi hade 56 minuter att fylla satte vi upp en tidslinje där vi tydligt markerade ut var de olika delarna började och slutade. Hade vi vetat detta från början hade vi sparat mycket tid.

Målgrupp

Vi vänder oss till en så bred publik man kan i det här sammanhanget. Om man inte är inbiten fan och kalenderbitare så ska man ändå bli tilltalad av den historiska samhällskildringen i storyn. Vänsterinriktade ungdomar som lyssnar på bandet ska kunna få svar på sina frågor och gamla R:are ska kunna känna igen sig. Människor med skepsis för vänsteridéer ska få en förklaring av hur bandets texter och budskap kom till – bandet medlemmar ska visas som de vanliga människor de är.

HÄR FÖLJER EN KORT REDOGÖRELSE FÖR DE KÄLLOR VI ANVÄNT UNDER ARBETETS GÅNG.

Källförteckning

Skriftliga källor

Arvidsson, Alf (2008) *Musik och politik hör ihop, diskussioner, ställningstaganden och musikskapande 1965-1980.* Gidlunds Förlag

Arvidsson, Claes (1999) *Ett annat land Sverige och det långa 70-talet.* Timbro Förlag

Augustsson, Lars Åke & Hansén, Stig (2001) *De svenska maoisterna.* Lindelöws Bokförlag

Ekman, Tomas (2009) *Ung på 60-talet.* Bilda Förlag

Ekman, Tomas (2010) *Ung på 70-talet.* Bilda Förlag

Eriksson, Bengt, Gerdin, Mia ,Wermelin, Stefan (2006) *99 progglattor.* Alfabeta Bokförlag AB

Hjort, Magnus (2002) *Hotet från vänster – Säkerhetstjänsternas övervakning av kommunister, anarkister m.m 1965-2002.* Forskarrapport till Säkerhetskommissionen.

Lahger, Håkan (1999) *Proggen musikärelsens uppgång och fall.* Stockholm Atlas

Sköld, Robert (2003) *Knutna nävar – En studie av musiken som politiskt vapen i KFML(r):s händer.* Linköpings universitet

Thörnqvist, Christer (1994) *Arbetarna lämnar fabriken - strejkrörelser i Sverige under efterkrigstiden, deras bakgrund, förlopp och följder.* Avhandling från Historiska institutionen i Göteborg 9

Österberg, Kjell (2002) *1968 - när allting var i rörelse.* Prisma

Muntliga källor

Maria Ahlström – 18 maj 2011
Dan Berglund – 23 mars 2011
Bengt Franzen – 27 april 2011 och 12 maj 2011
Lars Gerdin – 3 maj 2011
Mia Gerdin – 29 april 2011
Mats Lundälv – 26 april 2011 och 11 maj 2011
Anders Lönnbro – 31 mars 2011
Fred Nilsson – 23 maj 2011
Bodil Nyström – 16 maj 2011
Sångerskan – 21 april 2011

Telefonnummer finns samtliga.

Mailkällor

Björn Hansson – 25 mars 2011
Magnus Hjort – 19 april 2011

Webbkällor

http://www.lars-daniel.se/knutna_navar/index.htm

<http://www.progg.se/band.asp?ID=19>

<https://www.flashback.org/t835473Wikipedia>

<https://www.flashback.org/t1016958>

<http://www.liphone.com/sv/artists/elleras01.html>

<http://kulturarbete.blogspot.com/2007/10/knutna-nvar-del-1.html>

http://sv.wikipedia.org/wiki/Knutna_n%C3%A4var

Rättigheter

Det är lite oklart vem som har rättigheterna till Knutna Nävars musik. Troligast är att medlemmarna har individuell upphovsrätt och vi kan inte se att de skulle ha något problem med att musiken används. Vi har berättat att vi ska spela musiken och ingen har reagerat på detta. Om programmet ska sändas så krävs det en tydligare utredning om detta men musiken borde gå under sändarens stimavtal.

HÄR KOMMER EN KORT LISTA PÅ VEM SOM GJORT VAD I EXJOBET.

Arbetsfördelning

Intervjukontakter

Henrik ringde Sångerskan och Lars Gerdin samt till Maria Ahlström i arbetets startfas. Mathias ringde Bengt Franzén, Mats Lundälv och kvinnan vi trodde var med i bandet. John ringde Fred Nilsson, Mia Gerdin samt Maria Ahlström i slutfasen.

Intervjuer

Henrik och Mathias gjorde intervjun med Dan Berglund. Henrik gjorde intervjun med Sångerskan. Vid första intervjutillfället med Mats Lundälv var alla med. Andra gången var det endast Mathias. John och Mathias träffade Bengt Franzén första gången och gång nummer två var Mathias själv. Intervjun med Mia Gerdin gjorde John och Henrik och vi träffade alla Anders Lönnbro. Så var även fallet med Lars Gerdin. John åkte till Lysekil och träffade Maria Ahlström. Henrik träffade Bodil Nyström. John ringde upp och pratade med Fred Nilsson.

Transkriberingar

Sångerskan: John
Dan Berglund: Henrik
Båda intervjuerna med Mats Lundälv: Mathias
Första intervjun med Bengt Franzén: Henrik
Andra intervjun med Bengt Franzén: Mathias
Mia Gerdin: Henrik
Anders Lönnbro: John
Lars Gerdin: Mathias
Bodil Nyström: John och Henrik.

Utgörningsfasen

Medan Mathias gjorde och transkriberade de två kompletterande intervjuerna med Mats Lundälv och Bengt Franzén så började Henrik och John välja ut citat. Alla har sedan tillsammans valt ut vilka citat som skulle vara med. Mathias har med lite hjälp av John klippt ut alla säg ur ljudfilerna.

Vi har skrivit de flesta speakerna tillsammans. Mathias har haft hand om den handgripliga ljudredigeringen med lite hjälp av John. Henrik läser speakarna.

Arbetsrapporten har författats av John med kompletteringar av Henrik och Mathias. Henriks känsliga penna ligger bakom den reflekterande texten.

NEDAN FÖLJER EN TEXT AV HENRIK KNOBE DÄR HAN REFLEKTERAR ÖVER DE TANKAR ARBETET VÄCKT HOS HONOM. OM DE VAL HAN GJORT I LIVET OCH DE HAN ALDRIG BEHÖVDE GÖRA.

Reflektion

Jag står på en grönyta precis vid Glänninge sjö i Laholm. Jag har en ärvd, grön fjällrävenjacka på mig. Bredvid mig står en vän jag vuxit upp med, ingen av oss är särskilt politiska men vi står där ändå, 16 år gamla och fulla av rättfärdighet bakom en avspärrning och demonstrerar mot Cirkus Scott...

Vi hade båda stått på just den cirkusen när vi var barn. Jag minns att jag tillsammans med min mamma, en gång matat elefanter med fransbrödbullar utanför Skotten, det lokala Konsum hette så.

Varför gjorde vi detta kan man fråga sig. Jag var inte vegetarian, som många av mina vänner plötsligt var när första terminen på gymnasiet startade. Ändå, där stod jag på gräsplätten och demonstrerade för djurens rätt att inte behöva uppträda i Cirkusmanegen.

1968 väcktes ungdomars lust att demonstrera världen över. 1968 väcktes åtta ungdomar från Göteborgs lust att göra något. Två senare skulle dessa åtta starta Knutna Nävar ihop – ett band som skulle bli kultförklarade. 1998 demonstrerade jag mot cirkusen. Efter det tog jag mest foton på mina vänner som demonstrerade mot det mesta.

När vi startade det här projektet, var vi mest intresserade av att ta reda på vilka medlemmarna i bandet Knutna Nävar var och vad de tyckte om det extrema ställningstagande de tog, idag. Mathias och John var mer eller mindre insatta i vad bandet sjungit om; jag, hade aldrig hört talas om dem tidigare.

Vid första mötet slogs jag av hur bra deras musik var. Och hur tokigt övertygade de var i sin politik. De höll inte igen. De bredde på med ett så tydligt budskap att en pamflett med instruktioner om kommunismen skulle vara överflödigt och krångligt i jämförelse. Sedan ju mer vi läste om sjuttioalets vänstervåg ju tydligare blev examensarbetet en krånglig kärlekshistoria. I takt med att vi lärde oss om bandet och dess historia minskade deras namn i betydelse. De var inte viktiga. Herregud, de är inte ens nödvändiga; det var varje medlems enskilda berättelse som är viktig.

Polisen är på plats. Det hela är ganska odramatiskt egentligen. Vi är ett gäng ungdomar där på gräsplätten. De flesta av oss är uppvuxna i lugna villakvarter och jag tror ingen bryr sig på riktigt om elefanterna och hästarna. Snarare är det förhoppningen om en uppeldad kravallstakettstämning som lockat de flesta dit. Inte för att det var något annat än några tonåringar med ett uppförstorat patos. Efter ett tag går vi alla hem. Dagen efter är det en bild i Laholms Tidning. Jag, bakom avspärrningen. Mitt i bild. Jag som inte var politisk. På riktigt.

Idag är de tidigare medlemmarna i Knutna Nävar inte några som står på barrikaderna. Inte som de gjorde när de var unga. De flesta lever tillbakadragna liv; någon snickrar på sitt hus, en annan håller på med hjälpmedel för rörelsehindrade. När vi började det här projektet var vi livrädda att medlemmarna skulle tacka nej till att medverka i vår radiodokumentär. Att de skulle undvika oss, att vi inte skulle få ta del av deras historia. De flesta tackade ja. De stod upp för vad de gjorde och sjöng för nästan 40 år sedan. De försökte förklara. Någon tyckte fortfarande det var rätt medan någon annan ångrade sig kolossalt. Men de erkände alla del i karusellen. De hade sjungit låtarna med övertygelse, och då någon för att provocera. Det var roligt att träffa dem. Deras historia är intressant. Och som Bengt sa: den är viktig.

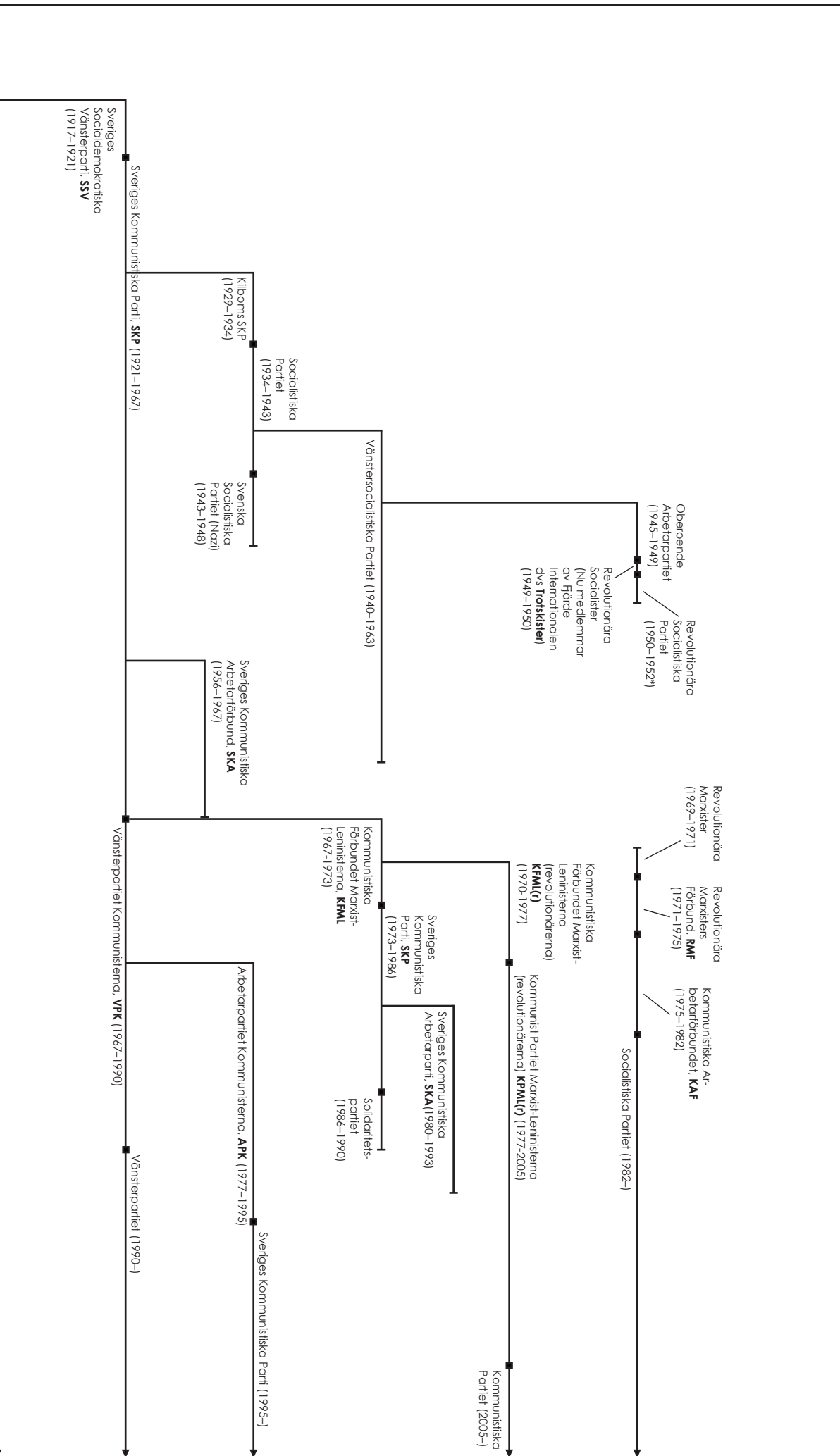
Det är 1998 och jag ser bilden i tidningen dagen efter. Jag skäms. Det är jag på bilden. Det är tydligt. Visst, jag bryr mig om djuren, men varför gick jag med i demonstrationen, undrar jag, och vad gör jag på bilden. Nu vet andra, eller nu tror andra att de vet var de har mig. "Knobe har en grön jacka på sig och demonstrerar likt en tok. Det finns på bild" så skulle de säkert säga tänkte jag. Det som inte ens var min hemlighet var nu avslöjad.

Hur jag hade reagerat i slutet av sextiotalet är en fråga jag ställt mig själv under arbetet med den här dokumentären. Jag vet att jag aldrig kommer få ett tillfredställande svar på den frågan. Jag är nöjd med att ha den ställd.

HENRIK KNOBE

Bilaga 1 - Översikt över ett urval av vänstergrupper.

Källa: Wikipedia

1899—1916 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 00 01 02 03 04 05 06 07 08 09 10 11

* Årtal oklart